MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Eduskunta / Maa- ja metsätalousvaliokunta

Asia VNS 2/2017 vp Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta Ruoka2030 Suomi-ruokaa meille ja maailmalle

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry[1] kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto liittyen Valtioneuvoston selontekoon ruokapolitiikasta Ruoka2030 Suomi-ruokaa meille ja maailmalle.

Lausumme selonteosta seuraavaa:

Selonteko on ansiokkaasti laadittu. Se tarkastelee Suomen ruokapolitiikan painopisteitä ja päämääriä vuoteen 2030 monesta eri näkökulmasta. Arvostamme sitä, että ruokajärjestelmän toimijoilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa selontekoon sen eri valmisteluvaiheissa.

Seuraaviin alla esitettäviin kohtiin toivomme kiinnitettävän huomiota.

3. Ruuan reitit pellolta pöytään monipuolistuvat (s. 16–19)

Selonteossa kuvataan hyvin ruokajärjestelmämme trendejä, jotka vahvistuvat entisestään tulevaisuudessa: digitalisaatio, globalisaatio, ruokaverkkokauppojen lisääntyminen, kyläkauppojen väheneminen, ammattikeittiöiden merkityksen kasvu ja niin edelleen.

Edellä mainitut muutokset vaikuttavat eri tavoin suomalaisten elämään. Kaupungissa asuvien osalta palvelut monipuolistuvat, ruokavalikoima laajenee, ja esimerkiksi ravitsemussuosituksia noudattavien henkilöstöravintoloiden monipuolinen tarjonta mahdollistaa työikäisten hyvinvoinnin edistämisen.

Uhkana on, että trendit vaikuttavat päinvastoin maaseutuun, sen ihmisiin, palveluihin ja elinvoimaisuuteen. Riskinä on maaseudun palvelujen heikkeneminen, ihmisten eriarvoistuminen ja hyvinvoinnin polarisoituminen. Pidämme erittäin tärkeänä, että maaseudulla turvataan kyläkauppojen toiminta, mahdollistetaan palvelujen kehittyminen ja vahvistetaan esimerkiksi digitalisaation hyödyntämisen ja sähköisen asioinnin osaamista.

Kuten selonteossa tuodaan esille (s. 26) ruokapalveluilla on suuri merkitys suomalaisten terveellisen ravitsemuksen edistämisessä, sillä joka kolmas suomalainen käyttää ruokapalveluita päivittäin. Maaseudulla ravitsemussuositusten mukaisten ruokapalveluiden tarjonta on vähäisempää kuin kaupungeissa. Tämä lisää ruoka- ja ravitsemusneuvonnan tarvetta maaseudulla.

4. Tutkimus, neuvonta ja osaamisen kehittäminen (s. 20–24)

4.2 Koulutus ja neuvonta osaamisen kehittäjänä

Selonteossa todetaan, että elintarvikealalla on vaikeuksia löytää osaavaa työvoimaa, ja että elintarvikealan houkuttelevuutta on lisättävä. Kuten selonteossa sanotaan, ruokatajun perustan

[1] Maa- ja kotitalousnaiset on valtakunnallinen ruuan, maaseutumaiseman sekä yrityspalveluiden asiantuntijajärjestö. Rakennamme tulevaisuuden maaseutua, jonka vahvuuksina ovat vahva paikallinen ruokakulttuuri, hoidettu maaseutumaisema ja kulttuuriympäristö, kilpailukykyinen yritystoiminta ja yhteisöllisyys.

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

luominen lähtee varhaiskasvatuksesta ja peruskoulutuksesta jatkuen aina yliopistokoulutukseen ja tutkijakoulutukseen saakka. Kannatettavia ovat pitkäkestoiset hankkeet, jotka tutustuttavat lapset ja nuoret ruokaketjuun pellolta pöytään ja ruoantekijöihin, jotta heistä kasvaisi vastuullisesti kuluttavia ja ruuantekijöitä arvostavia aikuisia. Samalla lisätään nuorten kiinnostusta koko ruokajärjestelmää kohtaan.

Varhaiskasvatuksesta alkaen voidaan kaupungeissakin lapsille opettaa viljelyä, tutustuttaa maatilan eläimiin ja järjestää kokkikerhoja. Kouluissa opettajat kertovat erilaisista opiskelumahdollisuuksista, mutta vaikuttavampaa on, jos alan ammattilainen kertoo omasta työstään ja siihen vaadittavasta koulutuksesta. Ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa alan yritykset voisivat olla enemmän näkyvillä jo opintojen alkuvaiheissa, jolloin opiskelijat valmistautuisivat työelämään paremmin opiskelemalla esimerkiksi sivuaineinaan niitä tietoja ja taitoja, joista on kysyntää. Nuorten ja alan ammattilaisten kohtaaminen voidaan tänä päivänä toteuttaa kustannustehokkaasti digitalisaatiota hyödyntäen.

Hyvänä asiana pidetään ehdotusta, jonka mukaan alkutuotantoon liittyvään koulutukseen kytketään tulevaa ammattia laaja-alastavia opintoja kuten esimerkiksi raaka-aineiden jatkojalostukseen liittyvien tietojen ja taitojen kartuttamista.

Selonteossa yritystoiminta ja siihen liittyvä neuvonta nähdään korostetusti maatilalähtöisenä ja -sidonnaisena, kun esitetään, että "neuvonnan ja työkalujen tarve yritysten kasvun ja investointien suunnittelussa on erilaista kuin päivittäisessä tuotosseurannassa" tai "esimerkiksi maatilojen täydentävät tulonlähteet, kuten paikallisten erikoistuotteiden valmistaminen tai matkailu- ja hyvinvointipalvelut" tai "neuvonta edistää myös kestäviä tuotantotapoja, kuten luomutuotantoa ja eläinten terveydenhoitoa."

Maaseudulla arvioitiin vuonna 2013 olevan 130 000 pienyritystä, joista 29 % oli perustuotantotiloja, 13 % monialaisia tiloja ja 58 % muita pienyrityksiä. Maatilojen määrä on laskussa, mutta toiminta monipuolistuu. Tilat tukeutuvat yhä enemmän maatalouden sivuelinkeinoihin, kuten koneurakointiin, elintarvikkeiden jatkojalostukseen tai matkailu- ja hyvinvointipalveluihin. Pitää muistaa, että yli puolet maaseudun yrityksistä toimii ilman maatilakytkentää. Näin ollen yritysneuvonnan tehtäväkenttä on laaja, ja vaatii neuvojilta hyvin monipuolista osaamista.

Tällä hetkellä matkailun kehitysnäkymät näyttävät suotuisilta, vientiin halutaan panostaa, syntyy uudenlaista yritystoimintaa (mm. hyönteisten kasvatus), naisyrittäjyyden vahvistumiseen on kiinnostusta ja tarvitaan tukea maahanmuuttajien työllistymiseksi. Nämä ovat esimerkkejä tulevaisuuden kehityssuunnista, joiden kehittymisessä koulutuksella ja neuvonnalla on erityisen tärkeä rooli.

Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijoiden kokemusten mukaan yhä enemmän neuvonnassa korostuu se, että tuetaan uusien yritysten syntymistä, kuljetaan yrittäjän rinnalla, vahvistetaan substanssiosaamista, välitetään markkina-, tutkimus- ym. tietoa, tulkitaan lainsäädäntöä ja ohjeistuksia, lisätään verkostoitumismahdollisuuksia sekä tuetaan yrittäjän jaksamista arjessa.

4.5 Mitä pitää tehdä?

Hyvänä koetaan, että selonteossa nähdään alan koulutuksen varmistaminen ja kehittäminen tärkeänä, esitetään yrityksille ja maatalouden harjoittajille kohtuuhintainen, ammattitaitoinen ja kattava neuvonta sekä turvataan riittävät resurssit kuluttajaneuvontaan. Valvonnan sijasta yrittäjät tarvitsevat ja toivovat enemmän neuvontaa.

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

5. Ruokakulttuuri ja ruuan arvostus (s. 25–26)

Selonteon mukaan ruokapolitiikan yhtenä tärkeimpänä tavoitteena on lisätä ruoan arvostusta kotimaassa. Selonteossa todetaan seuraavaa: "Ruuan arvostus ja ruokatottumukset syntyvät jo varhaisessa vaiheessa. Ruokaan liittyvistä asioista pitää viestiä aktiivisesti kotona ja koulussa."

Erittäin tärkeä rooli ruoan arvostuksen syntymiselle on varhaiskasvatuksella, jota järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana. Koulun vaikutukset tulevat myöhässä. Koulussa jatketaan sitä kasvatustyötä, jota kodeissa ja varhaiskasvatuksessa on tehty jo lähes seitsemän vuotta.

5.2 Mitä pitää tehdä?

Selonteossa esitetään, että "Kannustetaan perheitä ja kolmatta sektoria ruokakasvatukseen."

Jotta ruokakasvatus saataisiin vahvasti juurrutettua ja ruokatajua lisättyä, tulisi toimenpiteenä varmistaa ruokakasvatukselle riittävä julkinen tuki ja rahoitus, joilla mahdollistetaan pitkäjänteinen ja vaikuttava työ. Viime vuosina julkinen tuki ja rahoitus ovat selvästi vähentyneet. Tämä on johtamassa selonteon näkökulmasta päinvastaiseen suuntaan: puolueeton ruokakasvatus vähenee, terveyden edistämiseen liittyvä työ heikkenee ja ruoan arvostus ei kehity haluttuun suuntaan. Perheiden ja kolmannen sektorin pelkkä kannustaminen ruokakasvatukseen tuskin johtaa ruokatottumusten paranemiseen tai ruoan arvostamiseen.

Kolmannella sektorilla otetaan mielellään vastuuta ruokakasvatuksen toteutuksesta. Esimerkiksi Maa- ja kotitalousnaisilla on erittäin hyviä kokemuksia ruokakasvatuksen viemisestä ja juurruttamisesta osaksi varhaiskasvatusta. Lasten kautta ruokakasvatusviestit ovat jalkautuneet koteihin ja saaneet muutosta aikaiseksi perheiden ruokatottumuksissa.

- **Esimerkki-case. Kasvisaarteen arvoitus leikki-ikäisille – toimintamalli lasten kasvisten kulutuksen lisäämiseksi** (Ruokaketjun toiminnan edistäminen 2015–2016, mom. 30.20.47: kansallisen ruokaketjun kehittäminen)

  Kasvisaarteen arvoitus leikki-ikäisille on aistilähtöiseen ruokakasvatukseen perustuva toimintamalli, joka on kehitetty Maa- ja kotitalousnaisten ruoka- ja ravitsemuskasvatuksen asiantuntijoiden yhteistyönä. Pitkä kokemus kasvisten käytön edistämisestä lasten parissa on ollut pohjana kehitystyölle. Asiakaspalautteen ja tutkimustiedon pohjalta kehitetty malli on osoittautunut erinomaiseksi, tavoittavaksi ja kustannustehokkaaksi aistilähtöisen ruokakasvatuksen toimintamalliksi. Aistilähtöistä ruokakasvatusta suositellaan myös Syödään yhdessä -lapsiperheiden ruokasuosituksissa.

Kuva. Kasvisaarteen arvoitus -toimintamallin toteutus varsinaissuomalaisessa päiväkodissa. (Kuva Essi Jokela)

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Kasvisaarteen arvoitus - toimintamallilla ja vastaavilla ruokakasvatustoimenpiteillä Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijat ovat tavoittaneet vuosittain kymmeniä tuhansia lapsia ja aikuisia.

Esimerkkejä saaduista palautteista:

"Päiväkotimme kaikki kasvattajat olivat erittäin tyytyväisiä ja ilahtuneita Kasvisaarteen arvoituksesta! Lapset nauttivat kovasti tuokiosta, osallistuivat innokkaina ja olivat aidosti kiinnostuneita. Parhaita kommentteja kuulimme seuraavana päivänä lasten vanhemmilta, jotka kertoivat, kuinka iltapalalla oli innokkaina tutkittu hedelmiä ja vihanneksia oman suurennuslasin avulla. Iso plussa myös todella hyvästä ja monipuolisesta aineistosta! Kasvisaarteen arvoitus antoi myös meille kasvattajille hyviä vinkkejä siitä, kuinka kasviksiin ja ruokaan voi tutustua lapsia motivoivalla ja innostavalla tavalla. Suuri kiitos siis teille! :)"

Eräs kunnanjohtaja totesi Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijalle lähettämässään palautteessa seuraavasti:

"Lämpimät kiitokset Kasvisaarteen arvoitus -tapahtuman kehittämisestä ja vetämisestä [...]. Päivä oli omille lapsilleni erityisen innostava ja siitä puhutaan edelleen vaikka päivästä on jo aikaa. Tapahtuma oli erittäin hyvin suunniteltu ja toteutettu. Ihana kun lapsiin panostetaan näin paljon.

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan pääsihteeri on esitellyt kasvisaarteen arvoitus leikki-ikäisille -hanketta Sapere-menetelmän sovelluksena ja Suomen raportin osana kansainvälisessä Sapere scientific meetingissä, Norjassa 5.-7.9.2016. (The 6th Sapere workshop; The theme of this years' program is The Role of Food Education in Children's Food Behaviour and Preferences).

Lisäksi YK:n maatalous- ja elintarvikejärjestö (FAO) on ollut kiinnostunut Suomessa saaduista kokemuksista.

6. Ruoka ja kansanterveys (s. 27–29)

Selonteossa pääpaino Ruoka ja kansanterveys -osiossa on elintarviketurvallisuudella, mikä kieltämättä vaikuttaa suoraan ihmisten terveyteen.

Selonteossa todetaan, että terveellisiä ruokavalintoja sekä teollisuuden tuotekehitystä kohti terveellisempiä elintarvikkeita voitaisiin edistää esimerkiksi terveysperusteisen verotuksen avulla.

Terveellisten ruokatottumusten omaksuminen tarvitsee tuekseen käytännönläheistä ja konkreettista ruoka- ja ravitsemusneuvontaa.

Monella kolmannen sektorin toimijalla on asiantuntemusta ja pitkäaikaista kokemusta suomalaisten terveellisen ravitsemuksen edistämisessä. Hyvä tuloksia on saatu mm. kasvisten, kalan, rasvattomien maitovalmisteiden ja täysjyväviljatuotteiden kulutuksen lisäämisessä.

Elintarviketurvallisuutta osalta tulevaisuusuuteen suuntaavia näkemyksiä tekstissä on niukasti. Esimerkiksi tulevaisuuden trendejä, kuten luonnontuotteiden käytön lisääntymistä, ei selonteossa tarkastella lainkaan elintarviketurvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuuden osalta voi olla huolestuttavaa mm. se, että kauppayrttineuvojien rekisteri on lopetettu. Huoltovarmuusosiossa todetaan, että luonnontuotteiden käyttö on huoltovarmuuden kannalta hyvä asia, mutta elintarviketurvallisuusosiossa luonnontuotteita ei mainita.

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

6.2 Mitä pitää tehdä?

Selonteossa todetaan "Vahvistetaan ruokapalveluiden roolia ja edistetään niiden laatua, houkuttelevuutta ja saatavuutta ja kannustetaan siihen, että jokainen suomalainen syö täysipainoisen aterian joka päivä." Edellä mainittu näkökulma on tärkeä, mutta kannustamisella ei ole vaikutusta niihin, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää ruokapalveluja kuten esimerkiksi monella maaseudun yrittäjällä.

7. Ruokaturva ja huoltovarmuus (s.30–29)

Selonteossa tuodaan ansiokkaasti esille se, että kuluttaja ei tule välttämättä ajatelleeksi, että suomalaisen ruuan ostamisella ja huoltovarmuudella on suora yhteys toisiinsa. Turvallinen elinympäristö, hyvä elintaso ja jatkuva sekä monipuolinen ruokatarjonta ovat vaikuttanut siihen, että kuluttajat eivät välttämättä ymmärrä varautumisen merkitystä. Kyse on selonteon peräänkuuluttamasta ruokatajusta tai paremminkin sen puutteellisuudesta.

Valtakunnallisen organisaationa Maa- ja kotitalousnaiset ja muut neuvontajärjestöt yhteistyössä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön kanssa välittävät kotitalouksille varautumiseen liittyvää tietoa osana muuta ruokaneuvontaa. Kotitalouksien varautumisesta ja huoltovarmuuden merkityksen korostaminen ovat asioita, joista tulee aktiivisesti viestiä kuluttajille jo perusopetuksesta alkaen.

8. Kilpailukyky (s.35–41)

Selonteossa mainitaan, että tuotekehityksen on oltava asiakaslähtöistä, ja että tavoitteena on lisätä elintarvikevientiä. Viennin kannalta on tärkeää tuntea potentiaalisten vientimaiden markkinat ja kuluttajien tottumukset. Elintarvikeyrityksillä tuleekin olla saatavilla tarpeeksi tietoa eri maiden kohdemarkkinoista. Koska tuotekehitykseen investoidaan suhteellisen vähän, on tärkeää, että tuotekehityksessä voidaan keskittyä oleellisiin asioihin. Sama pätee kotimarkkinoihin, joiden osalta asia oli huomiotukin kannustamalla elintarvikealan erikokoisia yrityksiä ja vähittäiskauppaa yhteisten markkina- ja kuluttajatutkimusten laatimiseen markkinoiden ja asiakasymmärryksen lisäämiseksi.

Selonteossa vain maininnan tasolle jää suomalaisten elintarvikkeiden ja suomalaisen ruuan brändäys, joka on selkeä kehityskohde vientiä ja kilpailukykyä ajatellen. Erityisesti pohjoisen erityispiirteisiin liittyvistä hyödyistä tulee uutta kilpailuvalttia elintarvikevientiimme.

Yksi iso ongelma suomalaisessa pk-yrityskentässä on pääomasijoittajien puute. Ne, joilla varallisuutta on, sijoittavat harvoin kotimaisiin yrityksiin. On todettu, että toiminta-ajatus ja osaaminen sekä pääomat ovat harvoin yhdellä ja samalla henkilöllä tai yrityksellä. Varsinkin vähävaraisissa maakunnissa moni hyvä investointi jää toteutumatta ja start up syntymättä, koska pääomat puuttuvat. Hyvä benchmarkkauksen kohde tulee Britanniasta, missä paras yrittäjyyden tuki on valtion antama verohelpotus pienyritykseen sijoittavalle. Sijoittaja voi yleensä vähentää puolet sijoituksen määrästä seuraavan vuoden veroissaan. Muun muassa tästä johtuen Lontoossa on paljon start up -toimintaa erityisesti teknologia- ja ravintola-alalla, ja verkostoituminen on helppoa.

MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN KESKUS RY

Mirja Hellstedt
toiminnanjohtaja